

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΜΑΪΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΣΥΜΑΙΩΝ «ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ»

Τ Α Σ Υ Μ Α Ϊ Κ Α

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΤΟΜΟΣ Ε΄

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ
ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΧΑΒΙΑΡΑ

ΑΘΗΝΑ 1989

ΠΑΠΑ-ΝΙΚΗΤΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ (BABANA †)

ΣΥΜΑΪΚΑ ΓΙΑΤΡΟΣΟΦΙΑ

Θαμμένα στα έρειπια, εκεί στον "Αι-Γιάννη, στο Γιαλό, ξμειναν όσα έγραψε ό Παπα-Νικήτας*, κυρίως μουσικά έργα σε βυζαντινή μουσική, τὰ ειρηνικά του, εύχες στον κόσμο και κατάρες στο φασιστικό θηρίο, όπως αποκαλοῦσε τον κατακτητή, καθώς και δημοτικά τραγούδια τής Σύμης, τονισμένα κι αυτά σε βυζαντινή μουσική, μιὰ εργασία που έγινε μαζί με τον σύντεκνό του Νικήτα Χαβιαρά. Τὰ τελευταία δὲν γνωρίζω αν υπάρχουν στα ανέκδοτα κειμήλια τῶν Χαβιαράδων. Ένα ημερολόγιο επίσης που έγραψε, όταν ήταν στην έξορία, στην Ίταλία, κι αυτό δὲν ξέρουμε τί απέγινε, γιατί τὸ έδωσαν τὰ παιδιά του στο Σύλλογο Δωδεκανησίων και μάλλον καταστράφηκε, όταν μπήκαν οί Γερμανοί στην Ἄθινα ἢ κρατεῖται σε κάποιο Ἄρχειο.

Τὸ μόνο που σώζεται είναι ένα σημειωματάριο, στο οποίο μεταξύ άλλων είχε σημειώσει κι αυτά τὰ γιατροσόφια.

Δὲν γνωρίζω αν αυτές οί εμπειρικές λατρικές συνταγές είναι άπαυγάσματα αιώνων, πάντως δὲν νομίζω νὰ είναι άνακαλύψεις του Παπα-Νικήτα, γι' αυτό και θεώρησα καλὸ νὰ τίς παρουσιάσω στα «Συμαϊκά» με τον τίτλο «Συμαϊκά γιατροσόφια».

Θεώρησα σκόπιμο επίσης νὰ τὰ παρουσιάσω στη γλώσσα που τὰ έχει σημειώσει, δηλαδή τὰ παραθέτω όπως έχουν.

Εἶναι φανερό οτι οί σημειώσεις του αυτές δὲν γνώριζε ό Παπα-Νικήτας οτι κάποτε θὰ παρουσιάζονταν στα «Συμαϊκά», γι' αυτό χρησιμοποίητὴ τὴ γλώσσα, όπως τὴν έγραφαν τὴν εποχή εκείνη, άναμιγνύοντας και τὸ συμαϊκό ἰδιωμα.

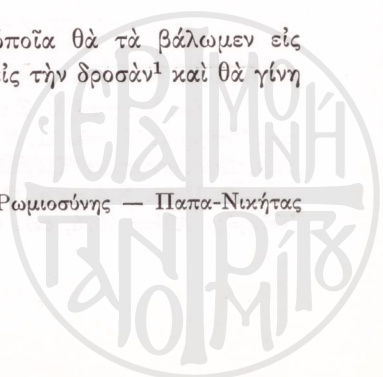
Γι' αυτό, στο τέλος τῶν «γιατροσοφιῶν» παραθέτω και ένα μικρὸ λεξιλόγιο.

ΚΩΣΤΑΣ Δ. ΚΟΝΤΟΣ

Ίατρικὸν διὰ παράλυσιν τῶν νεύρων ἢ τῆς σπονδυλικῆς στήλης (Όταν πάσχει ἄνθρωπος ἀπὸ παραλυσίαν).

Θὰ προμηθεύσωμεν πικράγγουρα ἄγρια τὰ όποια θὰ τὰ βάλωμεν εἰς μιάν φιάλην λάδι ἐπὶ 40 ἡμέρας εἰς τ' ἄστρον, δηλ. εἰς τὴν δροσάν¹ και θὰ γίνῃ ὡς κεραλοιφή.

* Βλ. Ν. Κεχαγιᾶ - Ναιθωνα: Ὀδοιπορικὸ Ρωμισόνης — Παπα-Νικήτας Παπαντωνίου (ἢ Παπά - Βαβάνα), Ἄθινα 1987 [Σ.τ.Σ.].

Ἐπειτα θὰ πάρωμεν 30 ὀκάδες κρασί τὸ ὁποῖον θὰ χοχλάσωμεν²⁵ ἕως ὅτου μείνει 20 ἢ 18 ὀκάδες μαζί με ἀνθούς τῆς χαρουπιᾶς καὶ τοῦ κυπαρισσοῦ, ἀνδρολίβανο², ἀργανιές³ καὶ θροῦμπες⁴ καὶ νὰ βάλωμεν τὸν ἀσθενῆ εἰς τὸ μπάνιο —μόνον τὸ πρόσωπόν του νὰ φαίνεται— ἐπὶ 20 λεπτά· ὅταν δὲ τὸν βγάλωμεν νὰ τοῦ τρίβωμεν δυνατὰ τὴν σπονδυλικὴν στήλην μετὰ τὴν ἀλοιφήν τῶν ἀγριαγγουριῶν· καὶ θὰ γίνῃ ὁ παράλυτος ἐντελῶς καλὰ.

Ἱατρικὸν διὰ τὰς ἀιθώνας⁵.

Ὅταν φανῇ πρήξιμον ἢ ἀιθώνα εἰς οἰοδήποτε μέρος (σημεῖον τοῦ σώματος), διὰ νὰ ἀνοίξῃ νὰ θέσωμεν φλόμον μετὰ κίμινον, νὰ δέσωμεν τὸ μέρος ὅπου φαίνονται οἱ πόνοι καὶ μετὰ παρέλευσιν τοῦ δέοντος καιροῦ θὰ μαζευθῇ τὸ πρήξιμον καὶ θὰ ἀνοίξῃ εὐθύς.

Ἱατρικὸν καμάδας.

Λαμβάνομεν κλάδους λυγαριᾶς, ξύομεν τὸν φλοιὸν τοῦ ξύλου τῆς, ἔπειτα λαμβάνομεν σισαμόλαδον, τὰ βάζομεν εἰς καθαρὸν τηγάνι καὶ καβουρδίζομεν καλῶς τὲς φλοῦδες τῆς λυγαριᾶς μετὰ τὸ σισαμόλαδον.

Ἐπειτα ἀφαιροῦμεν τὰς καβουρδισμένας φλούδας καὶ μένει τὸ σισαμόλαδον.

Ἐπὶ τῆς πυρᾶς προσθέτομεν καὶ λίγον κερὶ καθαρὸν καὶ μετὰ τὴν ἀλοιφήν ἀλείφομεν τὰ καύματα χωρὶς νὰ τὰ δένωμεν.

Ἔτερον Ἱατρικὸν καμάδας.

Λαμβάνομεν δύο ἄσπρα αὐγοῦ, τὰ δουλεύομεν καλὰ μετὰ λίγο κρύο νερό. Ἐπειτα βράζομεν σισαμόλαδον μαζί μετὰ λίγο καθαρὸν κερὶ καὶ μαστίχη καὶ τὰ βάζομεν μέσα εἰς τὰ παραγμένα μετὰ νερὸ ἄσπρα αὐγοῦ καὶ τὰ νάερομεν⁶· καὶ μαζεύομεν τὴν ἀλοιφήν ἢ ὅποια πλέει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ νεροῦ καὶ τὴν ἀλείφομεν εἰς νακολλάκια⁷ τὰ ὅποια δένομεν εἰς τὴν καμάδα.

Ἱατρικὸν διὰ σύγκαμα.

Κοχλάζομεν πίτυρα καὶ μετὰ τὸ νερὸ τῶν πιτύρων πλύνομεν τὰ μέρη. Ἐπειτα τὰ ἀλείφομεν μετὰ μουρονέλαιον.

Ἱατρικὸν διὰ κοψίματα⁸.

Κοπανίζομεν σκόρδους 1 ἢ 2 μετὰ τὰ φυλλιά⁹ καλῶς καὶ θέτομεν εἰς τ' ἀμφάλι¹⁰.

Ἱατρικὸν διὰ πρηξίματα ἢ φοῦσκες, κοκκινάδες καὶ ρεσίπελας¹¹ ἢ φώκκι¹².

Λαμβάνομεν δύο μεγάλα κρομμύδια, τὰ ξύομεν πολὺ ψιλὰ μὲ τὸν ξύστρο, 50 δράμια Συμακὸ βούτυρο, τὰ καύγομεν¹³ εἰς τὸν ταβὰ¹⁴ σὰν κάρβουνο, τὰ τρίβομεν καλῶς καὶ τὰ σουρώνομεν μὲ τὸ τυλοπάνι, ἀλείφομεν τὲς φοῦσκες μὲ τὴν ἀλοιφήν καὶ ἄνωθεν περιφέρομεν σίδερο πυρωμένον.

Κατὰ τῶν αἰμορροϊδῶν.

Λαμβάνομεν 2 ἢ 3 μόρια θηλυκὰ τῆς θαλάσσης¹⁵, τὰ βράζομεν μέσα εἰς κατασαρόλαν, ἀναμιγνύοντες λίγο κατ' ὀλίγο προῦσκο μαῦρο κρασί, καλὸ, ἕως ὅτου δέσουν καὶ γίνῃ ἀλοιφή, δηλ. πολτός.

Ἐπειτα, ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀλοιφήν βάζομεν εἰς παννάκια καὶ τὰ καθίζομεν εἰς τὸν ἀφεδρῶνα καὶ τὰ δένομεν, ἂν θέλωμεν, μὲ ἐπίδεσμον.

Ὅταν παρρησιασθοῦν καρικλιάσματα¹⁶.

Δηλ. βῶλοι, χωρὶς νὰ παρρησιάζωσιν πληγὴν καὶ ἔχωσι πόνους, πράττομεν τὸ ἑξῆς :

Παίρνομεν ἓνα φλυζανάκι βούτυρον Συμαϊκόν, ἓνα φλυζανάκι σπέρτο τοῦ ρακιοῦ, ἓνα κομματάκι κερί καθαρὸν καὶ ὅταν βράσωμεν τὸ βούτυρο μὲ τὸ κερί, ἕως διαλυθῇ καλῶς τὸ κερί, τὸ κατεβάζομεν καὶ ρίπτομεν τὸ σπέρτο.

Τὸ ναέρομεν ἕως ὅτου πήξῃ καλὰ καὶ ἀλείφομεν τὸ μέρος ποῦ ἔχει τὸν βῶλον καὶ θὰ ἔχωμεν μεγάλην καψάδα ἀλλ' ἐντὸς δύο, τὸ πολὺ τριῶν ἡμερῶν θὰ ἔχωμεν τελείαν θεραπείαν.

Ἱατρικὸν διὰ τὸ αὐτί, ὅταν πονεῖ.

Πιάνομεν ἓνα πράσο μεγάλο. Ἀφοῦ κόψωμεν τὰ γένια του τὸ περνοῦμεν εἰς στάκτην πυρωμένην, οὕτως ὥστε τὸ ἡμισυ μέρος τοῦ κεφαλιοῦ νὰ κρέμεται ἔξω ἀπὸ τὴν στάκτην ἄνωθεν ποτηρίου ἢ φλυτζανιοῦ καὶ ὁ χυμὸς ὁ ὁποῖος θὰ τρέχῃ θὰ τὸν στάσσωμεν εἰς τὸ αὐτί τοῦ ἀσθενοῦς.

Ἱατρικὸν διὰ λεχώναν ἢ ὁποία θὰ κρατηθῇ καὶ θὰ πάσχη καὶ εἰς τὸ τελευταῖο στάδιον ἀκόμη.

Θὰ μαζεύσωμεν πολλὰς τσίρπες ἀπὸ τὰ κορφάδια¹⁷ ἢ ἀπὸ καταγώγεια καὶ θὰ τὰς βάλωμεν εἰς πολὺ δυνατὸ (ἀψύ) ξύδι καὶ θὰ τὰς κάμωμεν ἀλοιφήν καὶ ἔπειτα θὰ πιάσωμεν ἓνα μεγάλο φανελλόπαννο νὰ τὰς κάμωμεν πλάστη, νὰ ἐνδύσωμεν ὅλην τὴν κοιλίαν, μαζὶ καὶ τὰ κρυφά, νὰ γυρίσῃ, ἂν εἶναι δυνατὸν καὶ ἀπὸ πίσω καὶ εἰς διάστημα μιᾶς ὥρας ἢ καὶ δύο θὰ εὔγουν¹⁸ ὅλαι αἱ βρῶμαι καὶ ἰαθῇ ἡ γυνή.

Κατὰ τῆς φθίσεως ἢ διὰ τὴν βγάλωμεν ἀκαθαρσίας ἀπὸ τοὺς πνεύμονας ἢ καὶ λάρυγγα.

Λαμβάνομεν καρπούζι τριῶν ὀκάδων καὶ ἀφοῦ, μὲ προσοχὴν, βγάλωμεν ἓνα λουμπάρι¹⁹, ὡς τάππα²⁰, βάλλομεν τὸ 1/3 κάντιο, δηλ. εἰς τὰς τρεῖς ὀκάδας μίαν ὀκά, καὶ τὸ σκεπάζομεν καλῶς μὲ τὸ λουμπάρι, τὸ βάλλομεν εἰς τὸν φοῦρνο καὶ χυλεύει²¹ καὶ ἔπειτα, ἀφοῦ μαρανθῆ καὶ γίνη ὡς ἀλοιφή, σουρώνομεν τὸ σιρόπι εἰς μίαν φιάλην καὶ παίρομεν πρὸ τοῦ φαγητοῦ μίαν μεγάλην κουταλιὰν τῆς σούπας καὶ θὰ καθαρίσουν ὅλα τὰ φλέγματα.

Διὰ τὴν κάμωμε Κεπαρισσόλαδον²².

Λαμβάνομεν ἓν τεμάχιον δύο ἢ τρεῖς ὀκάδες κεπαρίσσι χλωρὸ ἀπὸ τὸ βουνό. Τὸ κόπτομεν τεμάχια μικρά, νὰ εἶναι δὲ τσιράς²³, δηλ. ἀπὸ ρόζους, νὰ γεμισώμεν ἓνα κρουππάκι²⁴. Ἐπειτα λαμβάνομεν ἓνα ἀγγεῖο, καλύτερα πῆλινον, οὕτως ὥστε τὸ ἀνοιγμα τοῦ στομίου τοῦ κρουππακιοῦ νὰ ἐφαρμόζει μὲ τὸ κάτωθεν ἀγγεῖον. Νὰ σκάψωμεν εἰς τὴν γῆν, οὕτως ὥστε νὰ σκεπάζηται τὸ ἥμισυ κρουππάκι τὸ περιέχον τὰ τεμάχια τοῦ ξύλου, νὰ εἶναι δὲ ἄνω κάτω ἐφαρμοσμένον μὲ τὸ κάτωθεν ἀγγεῖον, νὰ χρήσωμεν δὲ τὰ δύο ἐφαρμοσμένα στόμια μὲ πηλὸν καὶ ἔπειτα θὰ ἀνάβωμεν φωτιὰν μὲ κλαδιὰ ἄνωθεν τοῦ κρουππακιοῦ.

Θὰ καίωνται δὲ σὺν τῷ χρόνῳ τὰ ἔσωθεν ξύλα καὶ θὰ τρέχη τὸ κεπαρισσόλαδον ἐντὸς τοῦ ἀγγείου ἕως ὅτου συμπεράνωμεν τὴν καῦσιν τῶν ξύλων καὶ βγάζομεν τὸ ἀγγεῖον πλήρες.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

1. δροσὰ (ἦ) = δροσιά.
2. ἀνδρολίβανος (ὀ) καὶ ἀντρολίβανος = τὸ δεντρολίβανο.
3. ἀργανιά (ἦ) = τὸ ὀρίγανον.
4. θροῦμπη (ἦ) = τὸ ἀρωματικὸ φυτό θύμβρα.
5. αἰθόνα (ἦ) = ὁ δοθιήν, τὸ σπυρί.
6. ναέρω = ἀνεγείρω, ἀνακατώνω.
7. νακολ-λάκι = ὑποκοριστικὸ τῆς λ. νακόλ-λι τοῦ ρ. νακολ-λῶ, ἀνακολλῶ, ἐπικολλῶ.
8. κοψίματα = ἐντεραλγίες.
9. φυλ-λιό = φλούδα, κέλυφος, φύλλο.
10. ἀμφάλι, τὸ καὶ ἀφ-φάλι = ὁ ὄμφαλός.
11. ρεσίπελας, τὸ = ἐρυσίπελας, πάθησις ἀπὸ στρεπτόκοκκου.
12. φάκ-κιο, τὸ = φλόγωσις, μᾶλλον συμαϊκὴ ὀνομασία τοῦ ἐρυσιπέλατος.
13. καύγω = καίω.
14. ταβάς (ὀ) = τὸ τηγάνι.

15. μόριο θηλυκό = θαλάσσιος οργανισμός που στη Σύμη έχει την ονομασία του γυναικείου αιδόλου στην κοινή δημοτική και που εδώ ο γράψας έδωσε άλλη ονομασία.
16. καρήλιασμα, τὸ = τὸ οἶδημα, πρήξιμο.
17. κορφάδι (τὸ) = ξύλινη δοκὸς στὴ στέγη.
18. θὰ εἶγουν = θὰ ἐξαχθοῦν, θὰ ἀποβληθοῦν.
19. λουμπάρι = κομμάτι περίπου στρογγυλὸ καὶ κωνικὸ ἢ καὶ ἄλλου σχήματος πού σὲ καλὴ κατάσταση μπορεῖ νὰ ξανατοποθετηθεῖ στὴ θέση του.
20. τάπ-πα = πῶμα.
21. χυλεύει ἢ χυλεύγει = χυλώνει (τοῦ ἀρχ. ρ. χυλόω-ω).
22. κεπαρισσόλαδο = αἰθέριο ἔλαιο χρήσιμο στὴ φαρμακευτικὴ.
23. τσιράς = ξύλο πού περιέχει πολλὴ ρητίνη.
24. κρουπ-πάκι = ὑποκ. τῆς κρούπ-πας, μικρὸ πήλινο δοχεῖο.
25. χοχλάζω ἢ χοχλάτζω = ἀντὶ κοχλάζω, βράζω.

